

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Észrevételek Kisantal Sámuel modern elvekből felállított hitvallására.

(Vége.)

Bevégzettnek tekinteném észrevételemet a modern elvek szerint felállított hitvallásra, ha a neki tulajdonított 2-ik alkatrész a tökélyesülés dicső eszméje oly hitvallásból venné származását, melynek szegletköve a Jézus Krisztus. Mert nem vehet senki más alapot azon kívül, amely egyszer vetetett. I. Kor. 3, 11. Így tehát téves az alapszerkezet — mert:

E szavak „legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei atyátok tökéletes“ az Ur szájából jöve hangzanak jézusi fenségben s teljes jelentőségben, ki az élet feladatát isteni bölcsesség hatályával mérte s oldotta meg, s életét az emberi nem üdveért feláldozta.

Nem lehet más nemesebb feladata embernek a tökélyesülés magas feladatán kívül. — Erre van ő hivatva Istentől kiválólag neki ajándékozott tehetségeknél fogva, ez hozza mozgásba a benne létező nemes erőket, ez munkálja igaz műveltségét, ez teszi kilátásba Istenünk helyben hagyó ítéletét, ha az ő példányképre tökélyesülni törekszünk.

De mivel a tökélyesülés magas feladata a korlátolt emberi ész és erő követelt mindenhatóságának eszméjével, és az isteni hatalomnak az emberi dolgok folyamából való kizárásával van ez alkatrészben eltelve: téves az alkatrész szövegezése is, melyre észrevételemet következőkben megteszem.

Föl kell tennünk a nemes hitvalló részéről, hogy a haladás általi tökélyesülés magas eszméjét nem egyedül a gőz és villanyerő — korunkban tagadhatatlanul már nagy hódításokat tett vívmányaiban keresi: hanem egyszerismind és főképen a keresztyénség moráljára is érteni kívánja azt. Már ha e téren a tökéletesedés magas feladatát az ész hideg számvetésén, vagy a magára hagyott emberi erő mindenhatóságán oldja meg: ekkor megoldása egyoldalú lesz, és gazda nélkül számol a haladásban.

Az ész ugyanis alkot, halad, tökélyesül a szív nemes

érzelmeire való tekintet nélkül. Alkot vizvezetési és golyószóró csöveket, épít menházat és pokolgépet. Neki mindegy ha hideg éghajlata alatt a szív melegén nőtt virágok számalom, irgalom, könyörület — az emberi méltóság érzete — élnek vagy halnak.

Az igaz mérvű tökélyesülés megítélésében tehát gazda és illetékes bíró a lelki ismeret, még pedig az istenige által szabályozott lelki ismeret. E gazda nemcsak folytonos haladási mozzanatokat, hanem visszaesési eseteket is tüntet fel, nemcsak fény- de árnypontokat is jelez a lélek láthatárán, mit ha tagadni akarna valaki — tanuságot tenne ellene a világtörténelem. Boldog szolga az, kinek sikerül vagy a magának nem teljes illetékes vett szabadosság szerént, vagy a gazdának álomba merülése idején tett számadáson törlni a fekete pontokat. — Ámde első esetben a tökélynek haladási oklevele nem egyéb lenne, mint az önámítás zugsajtóján nyomott indulgentia, második esetben pedig a felébredt gazda visszaköveteli jogát, él azzal és keresztet von a képzelt tökélyesülés számadásán, s késő kiábrándulás kárhozatával fog sulytani egyes ügy, mint egyetemes esetben. Ha szabad akarat szerént vétkezünk az igazságnak eszmérete után, nincs az után a mi bűneinkért áldozat. Sid. 10, 26.

Az igaz mérvű tökélyesülés eszméjének felállításában, s a keresztyén morál terén életbe léptetésében az ész elkülönítve, — az istenige által szabályozott lelkiismeret nélkül, szabad gazdálkodásra bocsátani nem lehet, nehogy az emberi álbölcsésége világ betűi szerént, és nem a Krisztus szerént zsákmanyt vessen tibenetek. Kolos. 2, 8., — hanem vissza kell térnünk a szegletköre ki a Jézus Krisztus. Efez. 2, 21., kiből az egész alkotmány szép renddel egyberakattatván növekedik, hogy legyen az urnak sz. temploma, melyen ti is velünk együtt építettetek, hogy legyetek Istennek hajléka a sz. lélekben.

És hogy a visszaeséseknek utbaigazítása s a fekete pontoknak törlése igaz és való lehessen s így tökélyesülésünk igaz mérvet öltön: Istennek velünk közlött bölcsesége s akaratjának megjelentett titkai szerént Eféz. 1, 8. 9. 7. Krisztusban van a miváltságunk, t. bűneink bocsánatja — Isten kegyelmességének gazdagsága szerént.

Az igaz mérvü tökélyesülésnek e nemét kell hirdetnünk őszinte szavakban a népnek, ez lesz biztos fokmérője egyszersmind miveltségünknek is.

A mi az idézett bűnelméletet illeti — mintha az őszülőktől öröklött romlottság miatt önereje által kivivott bűnön való győzelmének sem örvendhetne az ember — az nem áll: mert Isten minden nemes törekvésnek, minden jó igyekezetnek mozgásba hozatalát, minden jó cselekedetet véghetetlen bölcsesége s jósága mérlegén kiegyenlít ama bűnelmélet ellenében, s az ember idvességére érvényesít.

Lehet jöttenni, haladni, tökélyesülni a nélkül, hogy megfoszthatnék valaki nemes törekvéseinek s jótettének örömétől.

Ne állítsuk tehát mintha korunk volna a színről színre látásnak, avagy a célérésnek elékezett korszaka. Ha vannak a természet nagy tárházában aknák, melyeket emberi kéz még nem illett, vannak bizonyosan Isten bölcsességének mélységében is rejtelmek, miket ész meg nem közelített. Fussunk azért a cél felé Istennek a Jézus Krisztusban való mennyei hivatala jutalmának elvételére. — Fil. 3, 14.

Kálmán Lajos,
p.-ladányi. reform. lelkész.

J e g y z e t. A nagyrabecsült lelkész ur észrevételei mellé a modern hitvallás 2. és 3. alkatrészére futólagosan teszek egy pár megjegyzést. A „tökélyre való törekvés“ és a „szabad vizsgálódás“ elveit mi sem tagadjuk; de ez elvek h i t t á r g y a i nem lehetnek, mivel a hihetetlen, és legridegebb vallás-tagadó is elismeri azokat, sőt alkalmazza is, még pedig oly mérvben, hogy szerinte a tökélyre törekvést a vallás és hit akadályozza, a szabad vizsgálódást megköti stb. tehát épen a hitvallás ellen használja fegyverül. Itt az a kérdés milyen az a t ö k é l y, mire törekszik valaki? az a kérdés ront-e vagy épít a szabad vizsgálódás, s mire képes? Nekünk meg kell határozni a ruganyos „tökélyt“ is, az evangéliom meg is határozza, azon tökélyt sürgetvén, mely a m e n n y e i a t y á h o z hasonlóságban leli végczélját; meg kell határozni a szabad vizsgálódás fogalmát is, s érteni kell rajta azon szabad vizsgálódást, mely a j ó t, azt mit az evangéliom ad elő, tartja meg; e két jelleg nélkül ama híres két elv, mely mindig alanyi és nem tárgyilagos, tehát nem positiv valami, — csak szó és alaktalan fogalom.

„A szellem mindig mozog“ mi sem tagadjuk, de van rossz szellem is, az is mozog; haladás szerintünk csak a jó szellemnek mozgásában rejlik. — Épen mi hirdetjük fennen azt, hogy az „isten hite és üdvösség dolgában a lelkismeret minden emberi tekintélytől“ ment s az ész véges stb. . . . épen ez az oka, hogy az emberi tekintély legnagyobbikát a modernnek „harci lovát,“ a pusztá „tudományos ész“ nem fogadhatjuk el k i z á r ó l a g döntőnek, hanem a kijelentést, mint az isteni ész nyilatkozatát. — Épen a szentírásban letett „világ nézlet“ ellen, mely a csodákat, mint a teremtő Isten működése egyik alakját is elfogadja, — küzd az ujelvü (modern) ember; mi pedig védjük azt; a teremtés, kijelentés, Isten fia megtestesülése csodái nélkül a szellem (ruganyos szó ez is s így magában pusztán nem elég, nem szabatos) nem fejlődhetett volna, — a „természeti út“-on maradt pogány világ tökélytelensége a keresztyénvilág tökélyesebbségével szemben elég bizonyíték erre nézve. Mi az isteni segílyt nem vetjük vissza, sőt imáinkban kérjük minden dolgainkra.

Krisztus ki és m i l é t e a vallás központja és alapköve, nagyon is lényegbe vágó az, hogy Szentlélektől fogant-e (lélektől lélek fogan), vagy nem? mennybe ment-e vagy nem? mert ha ő nem Isten fia, s nem Istentől jött közvetlen, de a földről, nem Istenhez ment, de a porba: elvei és ígéretei valósíthatlan szavak maradnak csak, s azoknak ereje, minket is felvinni az Atya országába, nem leend.

A z ő b e s z é d é t kell hallgatni nem a világbölcsékét: nekünk feladatunk a J é z u s b e s z é d é t hirdetni, mely vagyon az evangéliomban; nem csak az a fő m i t mondott, de az is k i m o n d t a; Isten beszéde és ember beszéde közt lényeges a különbség, annak vagyon és leszen örök élete, aki I s t e n beszédét hallgatja; ember beszédét hallgatta a világ Krisztus előtt is, hallgatja ma is a pogány, és kijelentést tagadó, de ez nem üdvezíti őt. — Az „e r k ö l c s“ — hogy e magában szinte gyenge szót használjam a kegyesség, istenesség stb. helyett — már az ó-szövetségben I s t e n e l ő t t é s I s t e n n e l j á r á s b a n határozódott mivoltilag, s ennek minden emberben valósulni kell és érni; mi itt is egyéniség, személyiségre helyezük a fősulyt, nem az „embernyom“-ra, colectiv emberre. Ha valaki m a g á n a k lelkét elveszti, mitsem ér, ha az egész világot megnyeri; ha az egész világ üdvözül, de én elveszek, rám ez szomorú maradand. — A lelkismeret nevében sürgetjük, az a lényeges, hogy az e g y e s tökélyesüljön, így tökélyesülhet az egész; s az egyesnek m a é p u g y e l k e l l é r n i az isteni kiváncsálgatás és szabály illető fokát, mint évszázad múlva az akkor élőknek. Időhöz kötve az egyén erkölcsisége nem lehet. Ne hagyjuk el a bibliát, abban van a mi örökérvényü hitvallásunk, örök érvényü ez azért, mert I s t e n

b e s z é d e, mely megmarad mind örökké. — Mi nem adjuk magunkat gyarló emberek igájába.

Különben üdvözöljük a hitvallástalanság ködös homályából való ez első kilépést, ha bár szerencsésnek nem mondható is az, kivált mivel bibliaszertőség, theologiai avatottság hiányzik abból. Ily program mellett a keresztyénség népszerűvé, világvallássá soha soha sem lett volna, nem is lehet. Megnyugvást csak az Atya, Fiu és Szentlélek adhat, e nélkül működhetik a tudomány és bölcsészet, csinálhat száz vallást, de mindnek sorsa az enyészet leend.

A modern trinitas: szeretet, tökély és szabadvizsgálódás helyébe tegyük az apostoli, régi és mindig igaz valóságokat: a hitet, szeretetet és reményt, mindeniknek meg van tárgya, a hité az Atya és Fiu és Szentlélek, a szereteté az Isten és ember, s reményé az örök élet és boldogsága. Ez a századok örök nyelvén szól, nemcsak egy emberöltőén, egy embernyomén. Növekedjünk abban a ki fő, a Krisztus, ez a mi nagyságunk alapja.

S z e r k.

I R O D A L O M.

(Könyvismertetés.)

Egy két észrevétel Simén Domokos tanár urnak „az Evangyéliumi Csodák“ stb. czimű művére. *)

E művet midőn átolvastam, akaratlanul jutott eszembe ez esemény:

Egy áldott kedélyű agg lelkész ur meglátogatta egy alkalommal kedves lelkész komáját. No! Elek! mit tudsz már? kérdezé az agg keresztapa tűzrőlpattant keresztfiától. — „A szerelmes atyámat (esteli ima) már tudom kedves keresztapám: de az ur Istenben (reggeli ima) még megakadok,“ — szóla az élénk keresztfiu. Bizony fiam! abban még én is megakadok, hevenyészé rá az agg keresztapa?

Simén Domokos tanár ur, hogy az ur Istenben megakadt-e, azt nem tudom; de a Jézus Krisztusban hogy megakadt, azt czimzett művéből látom. Ez mitsem tesz. Egy fecske nem csinál tavaszt. De az már tesz valamit, miszerint műve bázisául letéve e tételt: „a ker. egyház a csodákra alapította azt az igényt, hogy az ó, és új-testamentom isteni kijelentés (2 lap),“ élénk, s ügyes nyelvezettel, mesteri fordulatokkal művében e térre csalja olvasóit, hogy azon vele tánczoljanak, és vele együtt megakadjanak a Jézus Krisztusban.

E bázisból kiindulva, a céljára mesterileg összegabalyított e tétele után: „a protestantismus egy téves feltevésből, az „ihletésből“ indult ki (4 lap), adja műve első szakaszában a csodák fogalmát, és e fogalom történetét.

A csodák fogalma, s az ó, és új-testamentom nézetének róluk tett nem épen kifogástalan előterjesztése után írja a tudós szerző ur, hogy Justin, Irenaeus, Tertullian szorosán megmaradtak a csodák bibliai fogalma mellett, s Origenes is azt állította, miszerint „Jézusnak, és csodáinak erkölcsi jelleme tisztán mutatja az ő csodáinak valódiságát (201.);“ és hogy Augustin volt első (420), aki a csodák természetét metaphysikailag akarván meghatározni, azt állította, miszerint „Isten a csodákkal nem cselekszik természet ellen; mert ő tertemtette a természetet (22 l.)“

Lásd e könyv teljes czimét lapunk 238 lapján. S z e r k.

Az első lépést, írja tovább, a csodák fogalma meghatározásában Aquinói Tamás tette meg 1270 körül, az által, hogy a csodáknak az isteni világkormányzás tanában helyet jelölt ki. „Ő a csodákat a természet rendjétől való eltérésnek veszi, amik által, mint mellék okok által, Isten közvetlen működik . . . és a ker. vallás igaz volta fő bizonyítékának tartja, s tárgyiak és alanyiakra osztja, s azt mondja, feltétlen csoda nincs, mert az Isten mindenhatósága előtt semmi sem lehetetlen. (25 l.)“

„A reformátorok, mondja S. ur, abban hibáztak, hogy a csodák mellett kardot vontak (28 l.) s a theologusok nagy része védte a természetfelettséget, és a csodákat a Scholastikusok nyomán különbözőleg osztályozta (32 l.)“ Megemlíti még, miszerint „néhány supranaturalisták, mint Storr, Steudel, Sack és Hengstenberg azon működtek, hogy a csodáknak mentől magasabb helyet jelöljenek ki (44 l.)“

Nehogy a kép félarczot mutasson, nem mulasztja el a tudós tanár ur a csodák fogalma történelmének a másik oldalát is előtüntetni. Megírja, hogy Celsus pogány észlelő 200-ban „Jézusnak csodáit a mágikai, vagy démoni csodák közé sorozta (19 l.);“ hogy Hierokles azt mondotta, miszerint „egy csodatevő nem lehet Isten, csupán Istennek kedves ember (19 l.)“ Samosatai Pálnak pedig törekvése odairányult, hogy a természeti, és természetfeletti dolgok közt tatóngó hézagot betöltsék, a csodákat és a hitet valami uton megfoghatóvá tegyék, s azokat a vizsgálódás tárgyaivá tevén, az értelmes szemlélődéssel összeegyeztessék. Ilyen formán a bírálat terét foglalták el, s megvetették alapját a ker. észszerű bírálatnak . . . az értelmes szemlélődés terén állott az arianismus is (21 l.) — Az első szabadabb nyilatkozatra e tárgyban, írja tovább, Erigena Jánosnál akadunk 860. „Ő azt mondotta, hogy az ész felette áll a tekintélynek (24 l.)“ Abaelard pedig az unitarismus prodromusa azon állításával, hogy „a philosophiai szemlélődés előtt csoda nem létezik.“ Az unitáriusok, mondja: „a gondolkodó ész elé vitték a kijelentés pozitív tételeit . . . amely dogmák a józan észszel feltétlenül ellenkeztek, azokat feltétlenül elvetették, de a csodák valódiságát elismerték, csak hogy azokat egynehány esetre szorították (30 l.)“ „Socinnál helyesebben gondolkodott Dávid Ferencz, a ki a Krisztust történeti személynek mutatta fel, s 1578-ban az ő nem imádását tanítván, ez által a ker. vallásnak azt az álláspontot jelölte ki, melyen a Krisztus állott, hogy t. i. Krisztus annak alanya, s ne tárgya legyen, amivé őt a ker. egyház tette. Vajon nem ide törekszik-e ma a tudományos theologia? S vajon nem őt tarthatnók-e legméltóbban a modern theologia kezdeményezőjének és megalapítójának (31 l.)“?

„Az újabb kor philosophusai közül, mondja tovább, a csodákra vonatkozólag kiváló helyet foglal el Spinoza 1661-ben. . . Azt mondotta, hogy a csoda tárgyilag, és alanyilag lehetetlen (34 l.)“ A Spinozaféle csoda-magyarázatnak leginkább örvendettek a deisták, a naturalisták, rationalisták egyesülve megharcolták az orthodox egyházi tanok természetfelettsége elleni harczát (37 l.) Lessing és Kant nyomán a rationalismus önálló gondolkodás móddá fejlett ki, amely a ker. vallásból minden olyant kizárni igyekezett, a mi az észszel ellenkezik. Így a Wegscheider, Röhr és De Wette által képviselt historico-kritikai rationalismus az ész jogait elismerte (42 l.) „Az unitáriusok symbolikus könyvükben a csodákat oly tetteknek nevezik, amelyek a természet erőit feljül mulják, s annak törvényeitől eltérnek; de a mi e felfogásban némi haladásra mutat, az az, hogy a csodákra nézve mulhatatlan föltételül állították fel, hogy mind az érzékek, mind az okosság ismerjék el, hogy azok végbemen-

*

tek. Szerintök Jézus semmi csodát nem tett munkássága kezdete előtt. Ekkor is azért vitt végbe bámulatos tetteket (miranda opera), hogy tudományának isteni voltát bebizonyítsa. „Annak okául, hogy az unitáriusok e tekintetben szabadabban nem nyilatkoztak, s a régebbi unitáriusok nézetét tovább nem fejtették, azt teszi a tudós szerző ur, hogy „ekkor még akkora volt a biblia tekintélye, hogy senki sem merete kimondani, hogy nem mind igaz a mit az mond. (40 l.)“

Tanuságos mindenesetre a csodák fogalmának a tudós tanár urtól adott e történelme s összeállított képe.

Világosan kilátszik az előterjesztésből, miszerint a tudós szerző azon mesterkedik, hogy az olvasót azon hiedelemre vezesse, mintha az a tan volna egyedül helyes, józan, okos, és az igaz keresztyén vallásos tudat abban fejezné ki magát, amit a deismus, naturalismus, rationalismus, az újabb philosophia, sőt az unitarismus, még pedig Dávid Ferencz értelmében tanítanak a csodákról, és a Krisztus személyéről.

És épen ez a nézet az, amit én kereken tagadok.

A tudós szerzőnek, mert tanár, kell legjobban tudni, hogy azok a felekezetek, és egyes emberek, a kiket Celsustól fogva művében fölemlit, eretnekek és az egyház s keresztyénség ellenei voltak. Az Ebioniták, Monarchianusok, Celsus, Hierokles, Jamblikus, Porphyrius, az Arianismus, hogy ellenséges indulatuknak eleget tegyenek, mivel a keresztyénség eszméit, elveit nem voltak képesek átérteni, tehát megtámadták a Jézus személyét és cselekedeteit, De egy Celsus, sőt Lucian, és Julianus apostata sem bátorkodtak Jézus cselekedeteinek valóságát tagadni, hanem azt állították, hogy azokat mágikai erővel vitte végbe, és azzal gúnyolódtak, hogy a keresztyének egy megfeszített sophistát imádnak. E gúnyos ellenségeskedés egyideig elszakadt fonalát vette fel, fonta és fonja tovább a deismus, naturalismus, unitarismus és a modern theologia. Belekapaszkodva a csoda szónak Aquinói Tamástól adott, s szerző ur által is felhozott e fogalmába: „miraculum est, quod fit praeter ordinem totius naturae creatae,“ a természeti, és természetfeletti, észszerű és észszerűtlen szavak s fogalmak hányavetésével belevezették a deisták a vallásos tudatot a régi idő eretnek felekezeteinek és a keresztyénség elleneinek keresztyén ellenes kerékvágásába. Tessék megnézegetni Collins Antalnak műveit, melyekben azon meggyőződésre igyekszik birni a keresztyénséget, hogy a keresztyén vallásnak nincsen tartható alapja, mivel a csodákat s jövendöléseket, mint mellette egyedül lehető bizonyokat, az ész helyben nem hagyhatja. Tessék megtekinteni a franczia encyclopaedismust, a rationalismust, Hegel baloldali iskoláját: és mindenki meg fog győződhetni, hogy e szellemi irány keresztyénellenes, s nem az igaz keresztyén vallásos tudat kifejezése. Ez irányban haladt az unitarismus, ez irányban írott Simén Domokos ur czimzett műve.

Ez állításom igazsága, hogy még inkább kitűnjék, lássuk tovább magát a művet.

A csodák történelmi fogalmának előterjesztése után elosztja szerző ur műve második szakaszában a csodákat föltétlenekre, és bámulás csodáira, s ügyes fordulatokkal azon eredményre jut, hogy föltétlen csoda nincs (50 l.); bámulás csodája pedig elég van ugyan, de az egy sem csoda „hanem történelmi tény, a mi a fejlődés törvényei szerint megy végbe (56 l.)“ Ez elv neki a meggyújtott fáklya, melynek világánál szemléli az evangyéliomi eseményeket, és Jézusnak cselekedeteit. E fáklyánál látja az exegesis tudós tanára műve negyedik szakaszában, hogy a Jézus feltámadása a lélek halhatatlanságának eszméje,

melyet a Jézus iránti szeretet hatalma, az ő halála feletti kétségbeesés pillanatában, a tanítványok lelkében is létrehozott (134 l.) . . . mert „nem lehet képzeln, hogy Jézus az ő emelkedett lelkével halála utáni testi visszatérésére gondolt volna. — Egyébiránt ha gondolt is, ez nála csupán kortársaival is közös alakja volt a halhatatlanság hitének (137 l.)“ . . . ezért a Jézusnak a halál utáni megjelenése „épen oly módon történt, a hogy később István és Pál látták, t. i. szellemileg (139 l.) . . . . a Jézus feltámadása tényét tehát lényegileg mi is hiszszük, . . . csak hogy nem az apostolok, és némely kegyesek által képzelt testi feltámadás mulékony zsidó alakjában, hanem a lélek halhatatlansága magasztos elvében (142 l.)“ (Sic?!). — E fáklyánál látja azt is, hogy Jézus mennybemenetelét illetőleg „az ő keresztyén felfogás érzéki alakját el kell ejtenünk, s Pál apostollal szellemi, erkölcsi ténynek kell vennünk, amely által Jézus a halál éjjeléből a szellem világába ment (144 l.)“ — Jelképes kifejezések érzéktése, szerző ur szerint, a Luk. 5: 1—11-ben említett halfogás is, mint a mely azt jelképezi, hogy Pál apostol térítői művének kell a tanítványok térítési művéhez járulni, hogy gazdag legyen a halfogás, a pogányok is megtéríttessenek (127 l.) Általában az evangyéliomokban följegyzett eseményekről szerző urnak az a nézete, „hogy e csoda-elbeszélések minden történelmi alapot nélkülöznek, és csak a későbbi hagyomány, s az evangelisták dogmai törekvése szülte (81 l.) . . . Jézus — mondja szerző ur — legtöbbnyire jelképes beszédekkel élt. A mesternek e képes beszéd-modorából kifolyólag követői is jelképesen adták elő az ő szellemi, és erkölcsi működését. A későbbi hagyomány aztán e jelképes előadásokat érzéki tényekké változtatta át (85 l.)“ — Ily módon hát, szerző ur szerint, az evangyéliomokban följegyzett események, az ugynevezett csodák, nem volnának történelmi események, s mivel a ker. egyház, mint állítja, a csodákra alapította azon igényt, hogy az ő, és újtestamentom isteni kijelentés: a ker. egyháznak az a tana, hogy a keresztyén vallás isteni kijelentés, nem igaz.

Ez hát az igaz keresztyén vallásos tudat? ez a mai tudomány? ez a modern theologia?!

Megfoghatatlan volna előttem az exegesis tanárának e beszéde, ha nem látnám, hogy műve egy nagy hatalom erős nyomása alatt keletkezett. Maga a tudós szerző ur elismeri, hogy a csoda szót először Augustin fogalmazta; elismeri, hogy Aquinói Tamás tovább ment a csodák fogalmának meghatározásában (25 l.); elismeri, hogy a csodákat a theologusok sokféleképp osztották fel (32 l.) Azt hinné hát az ember, hogy e praemissákból e logikai következtetést vonja: minthogy a csoda szónak a tudomány által elismert, és elfogadott fogalma még eddig nincsen; sem azt nem tudjuk, hogy mi valósággal a csoda, sem megállható következtetést a csoda bármelyik fogalmából nem vonhatunk; ezt tehetjük csak akkor, ha elhatározva lesz, hogy mi a csoda. Nem! a tudós szerző ur nem ezt cselekszi. Fölvesz tetszése szerint feltétlen és bámulás csodáit, és a föltétlen csoda ellen folytatja a harcrot, képzeletét ezt és maga el is képzelet, játszik egyedül, s ha a képzelet ellenféltől nyer valamit örvendez rajta; a bámulás csodáiról pedig azt mondja: hogy azok nem is csodák. Törődött is azzal az első keresztyénség, hogy mi a csoda. Elfogadva Jézus e szavait: „higyetek nékem, hogy én az Atyában és az Atya én bennem vagyok, ha nem hisztek, a cselekedetekért higyetek nekem; ha az én Atyám cselekedeteit nem cselekszem, ne higyetek nekem, ha pedig azokat cselekszem, ha nekem nem akartok is hinni, higyetek a cselekedeteknek, hogy megtudjátok, és higyetek, hogy az Atya én bennem vagyok, és

éu ő benne (Ján. 14: 11; 10: 37, 38);“ és megtartva eme szavait: „aki engemet szeret, az én beszédemet megtartja, az én Atyám is szereti azt, és ahoz megyünk, és annál maradunk (Ján. 14: 23),“ tekintette az első keresztyénség a Jézus cselekedeteit mint megtörténeteket, és az írók följegyezték azokat mint a Jézus által véghez vitteket, egy szót sem szólván sem maga Jézus, sem az írók arról, hogy azokat csodáknak tartották, mint ezt szerző ur is elismeri (14 l.) Följegyezték azokat, mint Jézus cselekedeteit, mint a benne levő isteninek oly természetes működését, mint kisebb körben a kisebb emberi erő a hogyan működik. És ez volt az igaz keresztyén vallásos tudat. Ugyan ne mondja azt a tisztelt szerző ur, hogy a Jézusnak kora a tudatlanság kora volt (56 l.), és hogy „az a lelkesedés és szeretet, amely az első keresztyének szívével Jézushoz fűzte, egészen öntudatlanul alkotta meg a csodákat (16 l.)“ Minden iskolázott ember tudja, hogy a római császárság kezdetkora mivel és történelmi kor volt, és hogy az első keresztyének közt ott volt a nagy tanács tagja Nikodémus és Arimathiai József, Dionysius az areopág tagja, Sergius Paulus proconsul, Crastus a kamarás, Neró császár udvarából többen (Phil. 4: 22); Traján császár környezetéből pedig sok magas rangú ur, és hölgy keresztyén volt. Tessék megolvasni Hausrath „Neutestamentliche Zeitgeschichte“ című művének harmadik kötetét, és megfogja látni, hogy ez igaz. Ezek bizony nem költötték a csodákat, hanem hittek Jézusba, mert tudták, hogy az volt a kinek magát mondotta, és cselekedetei igazak voltak, mint ezt Quadratus apologeta is Hadrián császárhoz (120 körül) benyújtott védiratában így írja: „Idvezítőnk cselekedetei mindenkor kézzel foghatók, mert igazak voltak; hivatkozom a meggyógyítottakra, és a halálból feltámasztottakra, akik nem csak akkor láttattak mikor meggyógyítottak és feltámasztattak, hanem azután is itt voltak, nem csak akkor, mikor a megváltó a földön járt, hanem elmenelete után is soká itt voltak, úgyhogy néhányan küzölök mind e mai napig élnek.“ Ez volt az igaz ker. vallásos tudat, és azért, mert közel élvén még Jézushoz, tudták, hogy az volt a kinek magát mondotta (Ján. 4: 25, 26; Luk. 24: 27, 44; Máté 22: 41—46; Máté 16: 16, 17); és hogy valósággal cselekedte azokat, melyek róla az evangyéliomokban följegyezve vannak. Ez az igaz ker. vallásos tudat ma is, és nem az, amit Simén ur szeretne annak elfogadtatni. — Hagyjon fel Simén ur annak a bibliai ihletésnek hánytorgatásával is. Gyenge legény kedves tanár ur arra, hogy azzal birkozzék. Erősebb emberek is, mint Röhr, Marheinecke, Schleiermacher, Hase birkóztak azzal és mégis kicsinyeknek találtattak a fontban.

Simén Domokos ur, úgy látom, két unitárius dogma álpesi nyomása alatt írta címzett művét. Az unitarismusnak a judaismusba visszahanyatlott egy istenőség dogmája miatt nem látja az új-szövetség sok világos helyeit; ugyan annak azon másik dogmájánál fogva pedig, hogy a szentírásban semmi olyan nincs, amit az ész meg nem foghatna (Schlichting diss. de Trin. p. 70), azt is látja a szentírásban, amit abban látni nem lehet. Azt látja a szentírásban, hogy az Isten lélek és szeretet; de ezt már nem látja: „mi tudjuk, hogy az Isten fia eljött, és adott nekünk értelmet, hogy megismerjük azt, aki igaz; és vagyunk abban az igazban, az ő fiában a Jézus Krisztusban. Ez az igaz Isten és az örök élet (1. Ján. 5: 20.)“ Nem látja ezt sem: „aki vala a kezdetben, kinek beszédét mi hallgattuk, kit ami szemünkkel láttunk, kire néztünk, és akit a mi kezeink tapasztaltak, az életnek beszédéről; mert az élet megjelent, és láttuk, és bizonyosságot teszünk róla, és hirdetjük nektek amaz örök életet,

mely az Atyánál vala, és megjelent nekünk; a kit, mondom, láttunk, hallgattunk, azt hirdetjük nektek, hogy nektek is társaságotok legyen mi velünk, és ami társalkodásunk legyen az atyával, és az ő fiával a Jézus Krisztussal (1. Ján. 1: 1—3); kezdetben vala ama Lógos, és az a Lógos vala az Istennél, és az a Lógos Isten vala; ő benne vala az élet, és az élet vala az embereknek ama világosságok; és ama Lógos testté lett, és lakozott közöttünk (és láttuk az ő dicsőségét, úgy mint az Atya egyetlen egy szülöttének dicsőségét) ki teljes vala kegyelemmel és igazsággal; az Istent soha senki nem látta, hanem ama egyetlenegy született fiú, ki az Atyának kebelében vagyott, az beszélt meg nekünk (Ján. 1: 1, 4, 14, 18).“ Nem látja a sz. írásban Jézusnak e szavait sem: „úgy szereté Isten e világot, hogy az ő egyetlenegy szülött fiát adná, hogy minden valaki hiszen ő benne, el ne vesszen, hanem örök életet vegyen (Ján. 3: 16); leszálottam mennyből, hogy cselekedjem nem az én akaratomat, hanem annak akaratját, aki engem elküldött (Ján. 6: 38); én, és az Atya egy vagyunk (Ján. 10: 30); ha engemet ismernétek, az én Atyámat is ismernétek, és immár most ismeritek őtet, és láttátok őtet (Ján. 14: 7); ez az örök élet, hogy tégedet egyedül ismerjenek lenni igaz Istennek, és akit elbocsátottál a Jézus Krisztust (Ján. 17: 3).“ S mivel ezeket a szentírásban nem látja: az ő szemében „Jézus egészen ama kor vallási műveltségének színvonalán állott, amelynek fia volt. Kortársainak nézete, képzelet- és gondolatköre az övé is volt. És bizonyosan a legnagyobb igaztalanságot követé el Jézussal szemben az, aki kora viszonyaiból és vallási nézeteinek hatása alól kiragadva, őt egyedül oly magas polczra emelné, a mi a legszabadabb, és legszellemdúsabb zsidó álláspontján felyülállana (11 l.)“ A másik dogma hatása alatt pedig azt látja, hogy a Jézus jelképes előadásaiából csak a későbbi hagyomány alkotta Jézus cselekedeteit, s hogy azok minden történeti alapot nélkülöznek. — Ha szerző ur az unitárius két dogma nyomása alól megtudna szabadulni, s a sz. írást elfogulatlanul vizsgálná: látni fogná, hogy abban az Isten nem pusztán a szeretet tulajdonával felruházott Jehova, hanem egy élő szellem személy, aki magát a Jézus Krisztusban mint Atya, Fiu és Szentlélek szent Háromság egy Isten jelentette ki, aki mint mindenható hatalommal működik e világban: úgy Jézusban, és az ő cselekedeteiben mint a világot idvezítő bölcsesség, szeretet és igazságélet tárta fel magát, s a Jézusnak cselekedetei a benne volt isteninek természetes működése. Ez ám az kedves tanár ur, amit Schleiermacher és Schweizer is mondanak, midőn a csodákról szólnak, és ez a sz. íráson nyugvó igaz ker. vallásos tudat. Akinek vallásos tudata nem a sz. íráson nyugvó ez igaz ker. vallásos tudat: az megakad a Jézus Krisztusban, mint Isten fiában, mint megakadt benne Simén tanár ur is, aki egy oly zsidó férfinak tekintti Jézust, ki kora vallási műveltségének színvonalán állott, s ezzel vissza tér a hajdani Ebionitismusba, és ezt címzett művével a mai időben felszínre hozni törekszik.

Tanuságos mindenesetre még az is, hogy mily elragadóan ír a tudós szerző ur Jézusról. „Jézus kimondotta, így ír, hogy az ember Isten gyermeke, előtte nincs személyválogatás, és az ő szeretete kifogyhatatlan. Kimondotta, hogy az emberi lélek rendeltetése a végtelen tökéletesedés (150 l.) . . . égi követ az, aki által Isten az emberiséghez szól. Ily követe volt Istennek a názáreti Jézus, a történeti személyes Krisztus (153 l.)“ — Azt hinné az ember első tekintetre, hogy e lángoló szavak a keresztyénség Krisztusát illetik. S csak midőn még e reávonatkozó szavakat is olvassa: „az emelkedett lelkű názáreti próféta (16 l.)

protestáns egyházunk anyagi felvirágzása s ez által szellemi haladása bámulatos átalakulást tehet.

Megvallom aggódva tekintek azon népes protestáns gyülekezetekre, hol az évenkénti díjfizetés százakra, sőt némelyeknél ezeret meghaladó összegre menne, mert sokaknál azon szűkeblü kérdés támadhat hogy: mi tartsuk fen a kisebb ekklézsiákat? kiki éljen a hogy tud! Nem úgy édes atyámfiai, 5 kr. Békésen is annyi értékű mint Szkulián egyes egyháztagoktól, hiszen mi az urban egymásnak testvérei vagyunk, hordozzuk egymás keresztjét, jól tegyünk mindennel, kiváltképen pedig ami hitünknek cselédivel. Én úgy emberi, mint keresztyéni szempontból, legigazságosabbnak, legméltányosabbnak látom az ily kros adóztatást; leróvhatja a legszegényebb munkaképes ember is, de azért nincs elzárva a nagyobb áldozatkészségnek, s keresztyéni adakozásnak utja sem, sőt hiszem, reményelem, hogy különösen áldásos években, úgy egyesek, mint gyülekezetek, a kötelezett összegzen felül is segíni fognak a célba vett művet, s nevelnek a közpénztár erejét.)*

Igaz hogy a gyümölcs, a gazdag eredmény 25 év mulva boldogitaná meglehet a másik nemzedéket, de a jelen nemzedék egyrésze is élvezné még, látná a sikert; — sőt ezt eltekintve is tennünk kellene utódainkért, mert gondoljuk meg ha elődeink ezelőtt 50 vagy csak 25 évvel kezdeményeztek volna hasonló czélú intézményeket, hol állanánk most? Ne nézzük csak a magunk hasznát, hanem nézzük a jövő nemzedék hasznát is!

E lap tere nem engedi, hogy módosítási tervemet jobban részletezzem, végül csak annyit jegyzek meg, hogy ez uton 25 év mulva lehetne.

Közigazgatási tőke	2,000,000
Iskolák, könyvtárak, muzeumoké	2,000,000
Lelkeszi gyám és nyugdíjtőke	1,400,000
Tanítói	1,800,000
Fizetési váltáság tőke	8,000,000
Tartalék tőke	800,000
Összesen:	16,000,000

Tudom sokan mosolyognak, hogy ily nyommasztó időben, mily könnyen számítom a milliókat, nem gondolják meg, hogy a számtan nem csal, ha csak az élet körülményei, emberi önzés, szűkeblűség meg nem csalja a számtant. Ezek nem álmok, nem ábrándképek, e terv olyan mint fentebb említém, hogy kisebb mérvben, de ugyanazon arányban maga a tiszántúli egyházkerület is megvalósíthatja,**) vagy két-három egyházmegeye is. Ha ez megtörténik, már az eszme élni fog és életrevalóságát be fogja bizonyítani.

A kamat kisebb %-ra szállítása természetesen az egész pénztár lentebb állását eredményezné, de a célt el nem ejtené, azonban azt 25 év alatt várni sem lehet különösen oly országban, hol tőkepénz hiány van és 50 éves államadósságokat 15%-os kamattal törlesztenek.

*) Hogy mily nagymértékben vannak kisebb népességű egyházak egyházi adóval megterhelve, például azt hozom fel, hogy egy 1000 hold határt bíró, 130 családból álló egyház fizet lelkészének 1000 frt, tanítójának 600 frtot, ha egy Szentés belhivatalnokait ily arányban fizetné? S.

***) A tiszántúli egyházkerület viszonyait számbavéve, s a fenntebb kiszámítást azokra alkalmazva lenne: 180,000 közigazgatási pénztár; 200,000 iskolák, könyvtárak, muzeumok pénztára; 400,000 lelkészi gyámpénztár; 600,000 tanítói gyámpénztár; 2,000,000 fizetési váltáság pénztára és 20,000 tartalék tőkepénztár. S.

Terjesszük az eszmét, egyesítsük erőnket, és a mai kor csodáját a munka, áldozatkészség, kitartás boldogító vívmányát vagy még mi felmutathatjuk, vagy az utánunk jövő magyar protestáns nemzedék elérheti.

S o l t é s z J á n o s.

K e c s k e m é t.

A k e c s k e m é t i j o g a k a d e m i a i t a n á c s, mely a dunamelléki ref. egyházkerület, a kecskeméti ref. egyház, és Kecskemét város, mint fentartó testületek választottaitól s négy tanárból, összesen 20 tagból áll, e hó 1-sőjén tartotta meg az intézet székhelyén szervezkedő gyűlését. Elnökül Balásfalvi Kiss Miklós, alelnökül Kovács József, jegyzőül Papp Sándor, igazgatóul Csilléri Benő s könyvtárnokul Dékány István urak választattak meg egyhangulag. A választások mind oly férfiakra estek, kik ismert buzgóságuknál fogva a bennök helyezett bizalomnak kétségkívül fényesen meg fognak felelni. Különösen szerencsésnek mondhatni az elnök-választást, mert Balásfalvi Kiss Miklós ur mint Kecskemét szabad kir. város főispánja, a kecskeméti ref. egyház presbytere és a dunamelléki ref. egyházkerület egyik egyházmegejének segédgondnoka, eltekintve kitűnő egyéni tulajdonaitól s elnöki képességétől is, már helyzeténél fogva a legalkalmasabb arra, hogy a három fentartó testület összekötő kapcsát képezze. Nagy nyereség az intézetre nézve az is, hogy az akadémiai tanács tagjai között ott van Horváth Döme ur is, ki minden kulturális célokra eleitől fogva buzgó barátja vala, és aki az akadémiai tanács ezen első ülésében is sokat conferált arra nézve, hogy az ürességben levő tanszékek most már mindjárt rendes tanárokkal lesznek betöltendők. Most négy rendes tanár van, s még más négy rendes tanszékre fog pályázat hirdettetni, úgy hogy a választások legfeljebb a jövő hó derekáig megejtenek. Pályázat fog pedig hirdettetni 1. a római jogra; 2. nemzetgazdaságtanra s az ezzel összekötött tantárgyakra; 3. peres és perenkívüli eljárás, váltó és kereskedelmi jog s 4. a jogtörténet és egyházi jog tanszékére.

Felekezeti iskola tanítóink és az országos tanítói nyug- és gyámintézetéről szóló 1875-ik évi XXXII. törvény czikk.

Elhatározám a nyilvánosság utján hivatali s kortársaimmal is közölni némi t á j é k o z á s t a fenhivatolt országos törvényről s általában előadni, hogy én miképen értem a szóbanforgó XXXII-dik törv. cikket.

Nyugdíjra és segélypénzre csak azon tanítók jogosítvák, akik vagy oklevéllel vagy a tanfelügyelőtől, vagy valamely nyilvános képezdében tett vizsga után, a képezde tanárkarától — tanítói képességöket igazoló bizonyítvánnyal bírnak (2. §.) A kiknek már ily bizonyítványuk nincs: azok sem nyugdíjra, sem segélypénzre nem jogosítottak s mint ilyenekre, a törvény intézkedései nem tartoznak. — Régi felekezeti tanítóink pedig legnagyobb részben ilyenek levén: önként érthető, hogy tehát ők az országos nyug- és gyámintézetnek, nem lehetnek tagjai.)*

*) Igaz, hogy a tanítói nyug- és gyámdíjról szóló törvény 2. §-a szerint csak a képességi oklevéllel, tanfelügyelői igazolvánnyal vagy nyilvános tanítóképezde által kiállított rendes bizonyítvánnyal ellátott tanítók lehetnek az országos nyug- és gyámintézetnek jogos

A törvényből reájok csupán a 44. §. vonatkozik, amelyben nyugdíjaztatásuk végett azon testületek vagy magánosokhoz utasítatnak a melyek vagy a kik, valamely szerződés értelmében kötelesek volnának nyugdíjaztatásukról gondoskodni s a mely épen megerősíti az én azon állításomnak: hogy, felekezeti tanítóink régibb tagjaira ez a törvény nem vonatkozik — igazságot.*) Amely tanítónak tehát hosszas szolgálata után, reménye volt az ezen törvény alapján nyugdíjaztatáshoz, de oklevéllel vagy képességi bizonyítvánnyal nem bír: annak erről a reményről le kell mondania mindaddig, míg a szükségelt bizonyítványt meg nem szerzi; annál inkább, mert, azon képességi bizonyítvánnyal, melyet a tiszántuli ref. egyházkerületben, egyházi felsőbbsegeiktől nyertek a tanítók, a törvényben nem téteik említés. — A többi kellő bizonyítvánnyal bíró tanítók, ha ez évben még nem töltik be életük 55-ik évét, jogosított sőt kötelezett tagjai a gyámintézetnek. (2. §. 41. §. 1.) — Szolgálati éveik pedig ha már 1870-ben 21 évesek, tanítók és oklevéllel bírók voltak, az 1870-ik évtől számítottatnak (8. §.) különben pedig azon időtől, amelyben az oklevelet vagy bizonyítványt megszerezték vagy megszerzik, s alkalmazásban voltak vagy lesznek (8. §. 5-ik bekezdés.) — A kiknek tehát ma nincs oklevelük, azoknak szolgálati éveik nem 1870-től még csak nem is 1875 től, hanem azon időtől fognak számítottatni, amelyben majd oklevelet fognak nyerni.

A nyugdíj intézetnek jelenben jogosított, s kötelezett tagjai azonban soha, tehát 40 évi szolgálat után sem nyernek 300 frt nyugdíjat, hanem, ha már 40 évig szolgálnak s életök 65-ik évét betöltik nyernek csak 250; 10 évi szolgálat után 100 frt. nyugdíjt; 10 évnél kevesebb szolgálat után két éven át végkielégítésül 50; 5 évnél kevesebb szolgálat után szintén végkielégítésül 50 frtot; 40 évi szolgálat után hátra hagyandó özvegyeik 84 frt özvegyi segélyben részesülnek; — ha azonban a férj tiz évig nem szolgált, özvegye nem nyer semmi segélyt; árvái is csak akkor, ha bebizonyítatik róluk, hogy szegények és hogy atyjok 5 évig szolgált. (41. §. 2. második bekezdés; 6. §; 7. §. 13, 16 §. 1. 18. §.) Ugy a végkielégítésre mint a 10 év után élethosszig nyerendő nyugdíjra azok tarthatnak igényt, akik önhibájuk nélkül a tanítóságra végképen alkalmatlanok lettek. (6, 7. §§.) — E pontnál kénytelen vagyok kijelenteni, miszerint a törvény 41-ik §-sa 2-dik pontjának eme kitételé: „az 1876-ik

és kötelezett tagjai. De mivel maga az 1868-ik évi népiskolai törvény az 1868 előtt tanítói rendes állomáson lévőkötől csak azt kívánja, hogy a tanfelügyelőtől vagy hitfelekezeti egyházi főhatóságuktól nyerjenek igazolványt s többé semmiféle vizsgával háborgattatni nem fognak; úgy gondolkodom, hogy ha már a tanfelügyelői igazolvány a nyug- és gyámdij törvényben benne van, az egyházi főhatóság által kiállított igazolás, — mi egyházkerületünk által az egyes egyházmegyékre bízott, — a tanfelügyelőivel egyenértékűnek tekintetik, vagy rosszabb esetben az egyházmegyék által igazolt tanítók a tanfelügyelőtől is azon alapon igazolványt nyernek, (mint a gyakorlat mutatja) Ez azonban, mint fentebb is mondva volt, csak az 1868 óta tanítókká letteknek képességi oklevéllel kell bírni, a népiskolai törvényből egyenesen következik. (Egy felkért ügybarát.)

*) Lásd a fentebbi megkülönböztetést az 1868 előtti s azóta lett tanítók jogigénye közt.

S z e r k.

év január 1. ső napja után elhunytak özvegyei és árvái már az 1876-ik évtől kezdve részesülnek segélypénzben, ha az elhunyt legalább 10, a 8. §. értelmében beszámítható évig szolgált — teljességgel nem értem; mert lehetetlenség — a szolgálati évek 1870-től számítottatván — arra nézve a ki 1876-ban meghal, bebizonyítani, hogy tiz, beszámítható évig szolgált. — Vagy talán sajtó hiba az 1876 s 1880 helyett áll?! Ha nem az: nem látom át miért van benn.*)

Az iskolát fentartó testületek s az egyes tanítók által fizetendő évi járulékok megszabásában a törvény 27, 28, 29, 30, és 42 §§. eléggé világosak; a jelenleg alkalmazásban levő tanítók azonban noha nyurdíjjok csak 250 frt lehet, nem ennek, hanem 300 frtnak 2%-a fizetésére kötelezvék. — A 42. §-nál az a kérdés merült fel előttem, hogy miután a törvény 2-ik §-sa értelmében felekezeti tanítóink legnagyobb részben nem jogosított tagjai az országos gyámintézetnek: ennek daczára kötelesek-e egyházaink, tanítóik mindenike után fizetni vagy a 42. §. szerint csak azok után, akik koruknál fogva nem lehetnek a gyámintézet tagjai? Eme kérdés megvitatását az illetők figyelmébe ajánlom.

A törvény 39. §-át, melyben a 300 forint nyugdíjnál nagyobb összeg biztosításáról van: szó eként értelmezem: hogy ha valaki azt akarja, miszerint 40 évi szolgálata után nyugdíja ne 300, hanem pl. 500 forint legyen: akkor ezért a kétszáz forintért külön kell fizetni. — Vagy is fizetnie kell a 300 forintért egyszersmindenkorra 15; évenként 6–6 frtot, s aztán a biztosított 200 frtért egyszersmindenkorra 50; évenként 20; tehát az 500 forintért együtt, egyszersmindenkorra 65, évenként pedig 26 forintot. — Az így biztosító tiz évi szolgálata után nyugdíjba lépni kényszerülván, ha már tiz évig fizetett a biztosított többletért: azon esetben nyugdíjul az egész 500 forintnak 40%-át, azaz kétszáz forintot húz, özvegye szintén annyit, de ha még a biztosított többletért tiz évig nem fizetett, míg a tiz év le nem telik, csak a rendes 300 frt nyugdíj 40%-ával nyugdíjaztatik maga, vagy segélyeztetik özvegye. Például a ki már 1870-től beszámíthatólag szolgált 1880-ig, s akkor nyugalomba kell lépnie: a 300 frt 40%-val; a jelenlegi tanítók ugyancsak 100 forinttal, nyugdíjaztatik; de ha 1875-ben 200 frtot biztosít, ezen biztosított többlet 40% csak 1886-ban tétetik saját maga vagy özvegye részére folyóvá s ha még 1915-ig él: akkor nyugdíja 500 frt lesz. (39. §. 3.)

A kik életök 55-dik évét betöltvén, nem kötelezett tagjai a gyámintézetnek akár bírnak, akár nem oklevéllel, azoknak azt ajánlom amit 44 év óta egy helyben szolgáló s már 62 éves tulajdon édes atyámnak ajánlottam — hogy t. i. ne lépjenek be. — Mert ha még ezentul tiz beszámítható évig nem szolgálhatnak, öt évnél több szolgálatok után két évig, — öt évnél kevesebbre terjedő szolgálatok után egy évig huzható 50 forinttal véglegesen kielégítettnek, özvegyeik pedig nem nyernek semmi segélyt. — Ezt ajánlom azért is, mert felteszem a törvény tervezője és alkotóiról, hogy ha előnyösnek látták volna az 55 éven felül levő tanítókra a betépet: őket is kötelezték volna arra

Ennyi azt hiszem elég tájékozást nyújthat a szóbanforgó törvényre vonatkozólag, tanítóinknak. De mert távolról sem

*) A törvénynek a „Néptanítók Lapja“-ban közzétett szövege van előttem.

N. L.

tartom magam csalatkozhatatlannak: felkérem az ügy fontossága s tanítóink érdekében azokat, a kik talán az én fentebb előadott értelmezésemet nem helyeselhetik, hogy e törvény helyesebb értelmezését, a nyilvánrasság útján közzé tenni s az enyémet kiigazítani sziveskedjenek.

Az elaggodt munkaképtelenné lett vagy leendő tanítók s ezek özvegyei, mint szintén a tíz évig nem szolgálható ifjabbak özvegyei, esetleg árvái, még e törvény mellett is segély nélkül maradván: felekezeti tanítóinknak azt ajánlom, hogy ha vannak, a minthogy több egyházmegyékben vannak, nyug- és gyámintézetek, azokat továbbra is tartsák fen, tőkéiket igyekezzenek növelni, ne hogy a most említett tanítók, özvegyek s árvák, teljesen gyámolító segélyezés nélkül maradjanak.

m. p. N. L.

Kovács József élet és gyászrajza.

Ismét egygyel fogyott az Ur szőlőmunkásainak száma! Folyó hó 3-kán, d. u. 2 órakor kísértük végnyugalomra, a háznál alólírott által tartott halottima, — a sirnál érolaszi-i lelkész Thamássy Lajos által mondott beszéd mellett: szalacsi reform. lelkész, s az érmelléki egyházmegye tanácsbirája nt. Kovács József urat, néhai debreczeni ügyvéd Kovács Dániel testvérét.

Született a boldogult Bagamérban, ottani lelkész néhai Kovács István s Becsi Zsuzsánna szüleitől 1814 márczius havában. Kik a gondos ápolás alatt nőtt s szép reménnyel fejlődő gyermekben csak hamar észrevehén az észtehetséget s tanulásra való jókedvet: elébb a helybeli iskolában taníttatták, majd hogy tudományokhoz való hajlama tágabb tért nyerjen, a debreczeni ref. főiskolába vitték, hol a tudományokban s jó erkölcsökben szembetűnő előmenetelt tőn, mindig a kitűnők sorában. Így leve, hogy a felsőbb tudományokat végezve, kitűnő igyekezete s szorgalma: a III-ik nemzeti iskola vezetésével, esküdt felügyelőséggel s Hajdu-böszörményi rektorsággal lőn jutalmazva. Mely pályá bevégeztével, magát a lelkészi hivatalra szánva, s akadémiái utjából megtérve: az álmosdi segédlelkészséget fogadta el, hol főnöke Némethy István halálával, az álmosdi gyülekezet által rendes lelkészül választatott. S itt érte kevés idő múlva azon szerencse: hogy az érmelléki legjövendőbb egyházba Szalacsra meghivatnék, hol 25 évet s három hónapot töltött, példás megelégedés, béke, s közkedvességben.

Elhunytát gyászolják: bánatos szivű özvegye Gulácsi Veron; gyermekei: Veron, férje Füredi László ügyvéd Nagyváradon; Erzsébet, férje Szikszay József n.-várad ref. lelkész; Klára és István. Mint nagy veszteségüket fájlalják Zsigó Endre sógora, s neje Gulácsi Eszter.

A haza: igazfiát; a vallás: kenetteljes szolgáját; a gyülekezet: hitbuzgó lelkipásztorát, minden rokonok, jó barátok s ismerősök, kik valaha házánál megfordultak, a legszivesebb házi gazdát, barátot s kedélyes társalgót vesztek s temettek el Ő benne. Áldás emlékezetére!

Közli Köbölkuton aug. 5. 1875.

Papp Gábor,

érmell. ref. esperes, a boldogult iskola, -
hivataltársa s barátja.

Az ér-endrédi lelkész és családja érdekében.

Buzás Lajos ér-endrédi ifju lelkésztársunk e folyó hó 5-kén délután támadott tűzvész által megfosztatott teljesen mindenétől, — mit négy évi lelkészkedése alatt keservesen szerzett, könyvei, bútorai elégték; de nem ez volt az első csapás, már ez év junius havában minden terményeit — teljesen tönkre verte a jég, — e termények képezték volna fizetésének legtöbb részét; hozzájárulván ezekhez, hogy most ez évben ugynevezett özvegy árvai kegyeletévet töltvén fizetésének nagyobb része, elődjének árváit illeti, mindezeknél fogva reá a legsúlyosabb szükség nezedett.

Szomoru sorsra jutott ügytársunk és családja nehéz helyzetének enyhítésére szeretet-fillérekkel közre járulni emberbaráti kötelesség.*)

b) Külföld.

Az összes presbyteri egyházak előkészítő londoni gyűlése.

(Eredeti külföldi tudósítás.)

(Folyt. és vége.)

Ugyancsak e napon a tagok egy közös ebédnél találkoztak, hol többek közt Dr. Schaff**) newyorki hittanár azon barátságos egyetértésről szólt, mely az angol és amerikai presbyteri egyházak közt eleitől fogva létezik. Az amerikai presbyteri egyháztag úgy szokta tekinteni Angliát, mint saját édes anyját s ez az oka miért az amerikaikak oly nagy bizalommal hajózzák át az átlánti oceánt. Megemlékezett azon nagyszerű hatásról is, melyet a két egyszerű amerikai evangyélita Moody és Sankey Britániában véghezvittek.

Cresseil francia lelkész saját egyháza jelenlegi helyzetét rajzoló le, amely modern hitetlen nézetekkel annyira el van árasztva, s mindennemű biztosabb organisatió nélkül a legnagyobb veszélyeknek kitétetve. Ő azonban erős bizalommal néz e nagy szövetségre, mely a francia modern egyházakra is jóltevő hatással lehet; különösen akkor, ha erősen ragaszkodik a presbyteri egyházzervezethez, mely nézete szerint a leg-tökéletesebb mindennemű egyházrendszerek közt. Olyan idős ez, mint maga az őskeresztény egyház. Ott áll a példa előttünk a jeruzsálemi gyűléskezésnél, hol az elhalt István helyett, a gyűlés tagjai közös akarattal mást választottak.

A gyűlés 3-dik napján jul. 22-kén a presbyteri tanács jelenté, hogy az első egyetemes gyűlés tartása végett a tagok által ajánlott 3 hely, u. m. Genf, London és Edinburgh közül, a nagy többség Edinburgnak adá az elsőséget. Így tehát az első egyetemes presbyteri szövetség gyűlése 1876-ban Knox városában tartatik meg.

Estve nyilvános ülés tartatott London egyik templomában (Marylebone Presbyterian Church), hol legelőször Dr. Blake, edinburgi hittanár s a szövetség egyik titkára szólt, mondván, hogy mily szép számmal jelentek meg a külön-

*) Adakozásokat elfogad s szerkesztő is s nyilvánosan nyugtáz.
Szerk.

**) Dr. Schaff schwájczai születésű s szerzője több jeles német és angol művekoek.
M. F.

böző presbyteri egyházakból. Azok pedig, kik mint egyes személyek megneve jelenhettek, vagy pedig mint egyházak követeket nem küldhettek, levelekben fejezték ki e feletti sajnálkozásukat a szövetség iránti ragaszkodásuk és sympathiájakat. Különösen pedig egy levél érkezett hozzá Magyarhonból, alájegyezve több lelkész és tanár által, melyet egész terjedelmében jónak lát felolvasni. (Lásd e levelet a „Daily Review“ edinburghi jeles napi lap jul. 23 ki számában, mintsintén minden jelesebb angol napi lap hasábjain.)

Majd elnök M' C o s h adá elő, hogy mily régen s mennyire foglalkoztatá őt azon nagy eszme a különböző presbyteri egyházakat egymással szorosabb összeköttetésbe hozni. Szerinte a presbyteri egyház kormányzat egyedül Isten ígésén alapszik. A presbyteri egyházak e széles világon át, minden idő és minden korban, különösen kitűntek intelligens és nevelt voltuk miatt. Az összes presbyteri egyházak száma összesen 48-ra megy. A legutolsó években azon óhaj, e különböző egyházakat egymáshoz minél közelebb hozni, mindinkább égetőbb kérdéssé vált. A témát különben ő hozá legelőször egy philadelphiai meeting elé, hol a legnagyobb lelkesedéssel fogadtatott. Ez azonban csak gyenge hang volt; de azért még sem halt el. Elhatott az egész Amerikán keresztül; el a britt szigetekre; el az európai kontinensre sőt Ausztráliába is! és jelenleg nem ismer egyetlen presbyteri egyházat sem e 48 közül, amely az egyesülést örömmel elfogadná!

A gyűlés bevégezte előtt a tegnapi előterjesztett pontokban történt vég megállapodás. A szövetség következő nevet vett fel: „Az egész világon létező azon református egyházak társulata, melyek a presbyteri rendszernek hódolnak.“ Tagja lehet a szövetségnek minden oly egyház, mely presbyteri alapokon van szervezve, s amely egyház hite és erkölce főirányadójaúl a Sz. Iratot tekinti és amelynek hitirata a ref. egyház consensusával összhangzik. A többi pontok változatlanul maradtak, úgy amint azok a tegnapi gyűlésekbe terjesztettek.

Ugyancsak elhatározatott, hogy a gyűlés tárgyalásai több s különböző nyelveken nyomtatni fognak s az összes presbyteri egyházaknak megküldtetnek. Végre egyes ügyek előleges átvizsgálása végett egy bizottság neveztetett ki s ennek elnöke a következő folyó évre Dr. Blaikie edinburghi tanár lett.

Az összes presbyteri egyházak előkészítő gyűlése ezzel véget ért, mindenki azon mély meggyőződéssel távozva el, hogy e szövetség, ha előre kitűzött feladatának csakugyan megfelel: akkor bizonyára méltó lesz arra, hogy a világ egyik legelső legnépesebb társulata a hívattassék! *)

Az idő gyorsan eltűnik. Alig egy év s az első egyetemes gyűlés már találkozik. Felette kívánatos volna, ha mi magyar reformátusok e tekintetben mielőbb megállapodásra juthatnánk. Megvallom előre is attól tartok, hogy nálunk mint sok más ügyben, úgy ebben is ázsiai módra fogunk eljárni; pedig gondoljuk meg, hogy ha a legközelebbi gyűlésen nem képviseltetjük egy-

*) Fogadja Dr. Blaikie tanár ur, az edinburghi hittani akadémia egyik disze, szives köszönetünket nemes eljárásaért; valamint a tudósító barátunk angolos gyorsaságaért. Mi pedig értsük meg a kor szavát, a hit és életerős testvérekhez csatlakozás erőt ad a gyengének is.

S z e r k.

házunkat: akkor az azután következőn aligha foghatjuk azt tenni, amennyiben mint értesülve vagyok a 2-dik gyűlés New-Yorkban tartatik meg. Ez pedig távol esik s így követek küldése felette költséges lehet egyházunkra nézve! M. F.

c) K ü l ö n f é l é k.

H a l á l o z á s o k. 1.) Gróf Teleki Sándor, a pesti ref. egyház segédgondnoka, élte 46-ik évében f. é. aug. 3. elhunyt. A hazai ref. egyház egyik kiváló jelesét veszttette benne el. 2.) V a r g a László ref. középtanodai tanár Csurgón meghalt aug. 3. élte 29-ik évében.

A pest megyei evang. esperességi gyámintézet elnökei buzdító szavakkal hívják fel a testvéreket a gyámintézeti adományok erélyes gyűjtésére.

T Á R C Z A.

E g y h á z i l a n t.

Temetőben. *)

Alkonyat van, lanyha szellők lengedeznek,
Halk sohaja kél a lengő leveleknek;
Lanyha szellők megsimulnak a faágon,
Halk sohajtás sirba tér egy tört virágon.

Itt bolyongok elmerengve egy-magamban,
Mindenütt csend, szenderítő nyugalom van;
Nincs zenéje semmi hangnak, semmi szónak:
Fájó szívem dobbanása hallható csak.

Még is e csend, hol nem üldöz baj, viszály, gond,
A kitarult érzelemnek oly sokat mond;
Óh! hisz itt ez a halottak bús hazája,
Hol nyugalomát mindenik szív feltalálja.

A ki egykor kincsekért élt nyughatatlan,
Egy beomló könnyezetlen domb alatt van;
És ki a baj s kin igáját huzta küzdve,
Itt pihent meg, végtusáját hogy leküzdte.

A ki késő vén koráig tetterős vólt,
Szűk lakása egy mohlepte néma sirbólt;
És ki még az életet sem ismeré meg,
Gyásztanuja a lesújtó sors kezének.

Most egyenlő sorsa van már mindeniknek
Kedves arcra, észre, rangra nincs tekintet;
Háborító földi zajtól el s kizárva,
Hamvatag por a feloszló földi lárva.

— Látogatni jöttem én is, itt hol állok,
Sirba tettem egy korán lehullt vtrágot;

*) Üdvözljük szerzőt e megható szép műdarabért. Hiszszük, hogy a Szenci Molnár Albertek koránem járt le, s a zord jelenségekkel szemben a vallásos derület szelid sűgárzatja feltetszend oszlatni az élet borúit s felnyitni vándor hajlékának mennye felé nyíló ablakait. — Ifju költőink, kiket ihlet a vallás szelleme „ereszszétek ajtóitokat s z e n t d a l n a k s verjétek fel szavatokkal a riadó vak mélységet!“

S z e r k.

Végmosolyra gyenge ajkát fájva vonta,
— Álmaid közt üdvözöllek, — szólj Ilonka! . . .

Nem felelhet; — könnyet ejtek jelkövére,
Sajgó szivem mintha könnyebb lenne véle;
S mig vigaszt hoz égi arcza a reménynek,
Csendestülnek a zajongó érzemények.

Bár az élet elfolyása annyi bánat;
S még setétebb végső percze alkonyának:
Hogy ha mégis a borus sziv elfogódik,
Hajjalával felderül a l á n g o l ó h i t.

Óh! ha e por-földi részek sirba tűnnek:
Tetszik-é fel uj koránya életünknek? !
Hisz maradjon a kihült test hant alatt bár:
Lelki részünk, hit, — reményünk jobb hazát vár.

Vagy lehetne a remény, hit puszta álom,
Csak lidérczfény a borongó láthatáron? !
Mely, ha sorsunk v é g e n y é s z t ő sirba hurczol:
Alkotót és alkottat meghazudtol.

Óh nem! óh nem! szünjetekek meg eszmeszörnyek,
Képetektől vágyó lelkem visszaszörnyed;
Hadd ragyogjon e kebelben hitsúgára,
— Hisz különben oly kietlen, olyan árva!

Ám tegyük fel, vágyó lelkünk hogy csalódik,
Hogy csak álom, csalfa kép e biztató hit:
Hát ki a hit szép világát megtagadja,
B i z t o s - é, hogy helyesebb a gondolatja? . . .

Nem; nem adhat a tagadás biztos érvet
S nyugalmat véle lelkünk el nem érhet;
Mig a hitnek egy parányi kis súgára,
Üdvöt áraszt millió sziv bánatára . . .

. . . És te bús kert, csendes öre hült poroknak,
Majd, ha e sziv érzeményi ellobognak:
E kebelnek légy megáldott nyugtatója,
Bántalomtól csendes éjed óva- óvja.

K ó t a i L a j o s,
ref. tanító.

A természetben.

J e l i g e : „A bolond így szól az ő szivében:
Nincsen Isten!“ (14. Zsolt.)

A természetben kelek járok,
Beszélnek hozzám fák, virágok
Isten csodás munkáiról.
Lelkem titkos gyönyörbe szédül,
Porrészeit lerázni készül
S emelkedik a menny felé!

Halkan sohajt az erdő mélye,
A madarak vonzó zenéje
Meggzendül völgyben, bérctetőn.
Tapsol a lomb, s „ujul örömben“
Hirdeti itt, beszéli minden:
Hogy bölcs vagy te, nagy vagy te Isten!

A természet nagy templomában
Fenségesség és annyi báj van,
A hitetlen hitet nyer itt.
Itt lelki csend, üdv, béke, honol . . .
A villám is csak nyájas mosoly
„Magasságán a tetőnek!“

Zivataros, zord rémes éjben
A vihar harsány énekében,
Isten beszél vigasztalón.
Isten mosolyg a kis virágon
Harmatcseppben, — mely a fűszálon
Reszket; — s int „csodálására.“

A természetben szép vagy élet!
Isten dicsőségét beszéled
Ezt tükrözik a csillagok.
A „mozgó por“ a földi sár is
Hirdeti keze alkotását
S „n a g y v o l t á t a teremtőnek!“

* * *

Harang csendül partján az érnek,
Imára hiv: — én is betérek
Az Urnak szent hajlékába.
Imát rebegni buzgó ajkkal
Ahhhoz, ki bár sujt, — felmagasztal
S „kihez nem járul v á l t o z á s!“

K ó s a E d e .*)

Köznap estveli ének.

D a l l a m : Hozzád kiáltok kegyes Uram! stb.

Estvére hajlott az áldott nap,
Óh ember! mulandó voltodat
Vedd eszedbe, gondolj Istenre
Tér- s időn túl a végetlenre;
S meghajolván széke előtt,
Alázattal dicsérjed Őt.

Méltó dicsérnünk e jó Atyát,
Ki megdicsőíté Ő magát;
Mert im e megáldott nap folytán
Véd karjait felettünk tartván,
Idő- vész, ármány hatalma
S halál nekünk nem árhata.

Ép testünkben a józan elme,
Szivünkben az erény szerelme;
Köreinkben a szép egyezmény
Atyánk! mindez drága nyeremény.
Ily nagy áldásokért Neked
Hálát zengünk s dicséretet.

Isten! ki virasztasz felettünk,
Angyaliddal őrt állsz mellettünk:
Ha majd éj borul határunkra

*) A kinek szép nyelve, talentoma van, ne ássa el; Luther lantját is az Ur és Isten országa szolgálatára ajánlta fel, — a „próféták fiai“ hadd zengedezzenek! — Üdvözlöm önt az egyházi lant mezején!
S z e r k.

Légy megtartónk, ne hagyj magunkra;
Csendes estvét, békés nyugvást,
Engedj édes megújulást.

Bölcs rendező, fény s homály Ura!
Fényt és homályt fordíts javunkra;
Ha testünk felüdülésére
Jótkony az éj sötétsége:
Lelkünk, lelkednek szikrája
Fényt áhit, — fényt lövelj rája.

Hanyatló nap tűnő ságára
Mutat életünk alkonyára;
De nem félünk, mert nap hűnyása
Szép csillagok felgyuladása . . .
Fényes csillagi az égnek —
Mint hitünk csillári égnek.
S z é l e s E n d r e.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

P á l y á z a t.

A n. k. k a r c z a g i h. h. egyház elemi fiiskolájában egy rendes tanítói állomás pályázat útján levén betöltendő, fölhivatna az ezen állomást elnyerni óhajtók, hogy a kellő okmányokkal felszerelt folyamodványukat folyó évi Augusztus 29-kére tiszteletes H a j n a l E l e k urhoz, mint a n. k. karczagi h. h. iskolaszék elnökéhez — küldjék be.

Évi fizetés 500 o. é. forint. Kötelezettség: az elemi fiiskola 5-dik osztályának tanítása. — Az állomás folyó évi szept. 5-kén elfoglalandó.

Kelt Karczagon, 1875. Augusztus 5.

K o v á c s I m r e m. k.
iskolaszéki jegyző.

1-1

Pályázat.

A n a g y s z a l o n t a i ref. egyház, egyik elemi leányiskola tanítóságára, pályázatot hirdet. E tanító évi fizetése, — tisztességes lakáson és házi kerten kívül:

- 1) 300 frt. o. é. az egyház pénztárából évnegyedenként előre fizetve.
- 2) 30 köböl gyült búza.
- 3) 10 köböl gyült aljgabona (zab, árpa.)
- 4) 10 hóld szántó föld (á 1200 □^o).
- 5) 8 hóld kaszálló (á 1200 □^o).

Kötelessége pedig: a központi elemi leányiskola III-ik és IV-ik osztályának, a szalontai ref. egyházi gyűlés által kiszabott tanterv szerinti tanítása; — s beálló szükség esetén, még egy osztály tanítása.

A tanítóképeségi okmánynyal s szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt pályázatok, f. évi szept. 12-ig, — mint a választás határnapjáig — bérmentve alulirtoz küldendők.

Az elválasztott, — tanítói állomását, legkésőbb folyó évi szeptember 26-kán köteles elfoglalni, s változás esetén, három havi felmondás után hagyhatja azt el.

Nagy-Szalontán. auguszt. 8. 1875.

S z é l K á l m á n,
iskolai felügyelő református lelkész.

1-2